

7. Загальна теорія права: Підручник / За загальною редакцією М.І. Козюбри — Київ: Ваїте, 2015. — 392 с.

8. Проблеми теорії держави і права. Основи: Курс лекцій — Київ: К.І.С., 2008. — 470 с.

9. Сучасна українська літературна мова: Навчальний посібник. — Київ: Алерта, 2011. — 544 с.

10. Коковін О.О. Проблематика використання термінів у юриспруденції [Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна університетська правова освіта і наука», м. Київ, Національний авіаційний університет, 23 лютого 2018 року] Том 1. — Тернопіль: Вектор, 2018 — 394 с.

УДК 347.4(043.2)

Счастлива А.В.

*студентка факультету міжнародної торгівлі і права
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Київ, Україна.*

Науковий керівник: Мушенко В.В., к.ю.н., доцент

РОЗВИТОК ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНИ

Стратегічна мета стійкого розвитку України – підвищення рівня та якості життя населення на основі динамічного розвитку економіки та соціальної сфери, збереження відтворювального потенціалу природного комплексу країни. Формування моделі соціального ринкового господарства в Україні припускає відповідні трансформаційні перетворення в економіці, модернізацію національних фінансових інститутів та інші зміни, обумовлені стратегічними інтересами країни і сучасними тенденціями її розвитку в умовах глобалізації. Однак, дані умови характеризуються множинністю ризиків, властивих господарському і соціальному життю суспільства, а також ризиків економічної, політичної нестабільності і терористичних погроз.

Страхування як невід’ємна функція держави, закріплена у законодавчій формі, є необхідною умовою державного розвитку і стабільності, дозволяє не тільки мінімізувати економічні втрати, але й у

ряді випадків зберегти саму державність, економічний суверенітет держави. Поняття «страхування» є комплексною категорією та сучасній Україні правове регулювання страхування здійснюється відповідно до загальних та спеціальних, законодавчих актів. Найважливішими з них є: Конституція України, Цивільний та Господарський кодекси України, Закон України «Про страхування», а також відповідні постанови КМ України. Доречно зазначити, що сучасний етап розвитку страхування також можна додатково поділити на проміжні етапи.

1. Створення і прийняття перших законодавчих актів із регулювання діяльності на страховому ринку (1991–1995 рр.). Розвитку страхових компаній сприяло прийняття Декрету КМ України «Про внесення зміни доповнень у Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 26 квітня 1993 р. № 38-93, що забороняв комерційним банкам діяльність у сфері страхування та Декрету «Про страхування» від 10 травня 1993 р.

2. Етап (1996–2002 рр.). Значною подією для ринку було прийняття 07.03.1996 р. Закону України «Про страхування». Цей закон, а також близько 20 постанов уряду, 11 інструкцій і нормативних актів, прийнятих за цей період, відбивали потреби перехідного періоду від планової до ринкової економіки, безпосередньо визначали умови діяльності в сфері страхування, де домінуючу роль відігравали недержавні страхові компанії.

3. Етап ознаменований переосмисленням напрацьованого та перехід до нових стандартів і підходів у регулюванні та розвитку ринку. Значно посилилась конкуренція, професіоналізм у роботі страховиків (2002 р. і до сьогодні). Такий поділ дійсно дає змогу простежити зміни, що відбувались у нормативному визначенні поняття «страхування» в сучасній Україні.

Зважаючи на це, актуальними є дослідження історії виникнення, розвитку та практичного застосування цього поняття. Сама історична генеза досліджуваної категорії допоможе визначити напрями подальшого розвитку страхування та шляхи подолання проблеми чіткого визначення цього поняття. Об'єктивна необхідність страхування для життєдіяльності, як господарюючих суб'єктів, так і всього населення, і держави в цілому, і визначає його загальний, публічний, характер при всіх суспільно-економічних формаціях. Саме тому держава не може знаходитися в стороні від страхової діяльності, пов'язуючи при цьому і інтереси страхових організацій, і населення, і економіки держави в цілому в нормах фінансового права, приймаючи закони і інші нормативні правові акти у області фінансової діяльності.

Отже, зародження страхових правовідносин в Україні відбувалося європейським шляхом. Схожість страхових правовідносин в Україні та ЄС, була обумовлена подібністю розвитку економічних стосунків. У цілому вважаємо за доцільне виокремити наступні етапи еволюції поняття «страхування» в Україні:

1) зародження поняття страхування – поява взаємного страхування, тобто сутність страхування зводилась виключно до колективної взаємодопомоги при настанні ризиків (даний етап охоплює період з часів первіснообщинного ладу, виникнення права власності й приблизно до XI–XII ст.ст.);

2) виникнення нових форм страхування та поява і впровадження страхового договору. Першими видами страхування, подібними до теперішніх, стали майнове та особисте страхування без створення постійного страхового фонду та регулярних страхових платежів (XII–XVIII ст.ст.);

3) впровадження «класичного страхування», виникнення особистого страхування, закладення основ розвитку страхової справи в Україні (XVIII–XIX ст.ст.);

4) реорганізація кооперативного страхування, розвиток обов'язкового державного страхування у радянський період (кінець XIX – початок XX ст.);

5) сучасний етап розвитку страхування – період переосмислення напрацьованого та перехід до нових стандартів і підходів у регулюванні й розвитку ринку (кінець XX ст. – до сьогодні). Для даного етапу характерним є підвищення соціальної функції страхування та стандартів страхової діяльності, удосконалення понятійного апарату страхування [1, с. 392].

Перехід України до ринкової економіки зажадав перетворення базових економічних відносин в українському суспільстві: з'явилася приватна власність, відособлені недержавні суб'єкти господарювання, приватне підприємництво. В даний час, в умовах ринкової економіки, розширилася і сфера фінансових відносин. Сьогодні фінансова наука відносить до фінансів, в широкому сенсі, не лише відносини з приводу акумуляції і використання грошових фондів бюджетної системи, державних позабюджетних фондів, державного страхування, але і фондів недержавного страхування, кредитних організацій, організацій виробничої та невиробничої сфери, фондів вторинного фінансового ринку, фондів міжнародних інвестиційних і фінансово-кредитних організацій. У зв'язку

з цим в умовах ринкової економіки відбуваються і якісні зміни ролі держави в регулюванні мобілізації, розподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів.

Держава як владний суб'єкт покликана встановлювати законодавчо закріплені загальні правила регулювання фінансових відносин у прогресуючих сферах діяльності, у тому числі і в страхуванні, застосовувати нові підходи в публічно-правовому регулюванні фінансових відносин для реалізації своєї фінансової політики.

В Україні сформувався ринок страхових послуг, заснований на принципах підприємницької ініціативи та державного нагляду за діяльністю страхових компаній, в основі якого – захист інтересів держави та страхувальників, що закріплюється саме в нормах фінансового права. У зв'язку з цим і актуалізується значущість теоретичного осмислення правового регулювання суспільних відносин у сфері страхування з урахуванням інтеграційних процесів у світовій економічній системі [2, с. 54].

На основі історичного досвіду еволюції страхування вбачається можливим окреслення сутності страхування на сучасному етапі його розвитку, що є перспективним напрямом для подальших наукових досліджень. В умовах побудови економіки ринкового типу та проведення в Україні фундаментальних реформ, включаючи ринок страхування, слід особливо виділити регулюючу функцію держави, яка має проявлятися в різних формах, зокрема:

- прийняття законодавчих актів, що регулюють страхову сферу;
- встановлення в інтересах суспільства та окремих його громадян обов'язкового страхування;
- встановлення різного роду пільг страховим компаніям для стимулювання такого роду діяльності;
- створення особливого правового механізму, що забезпечує нагляд за функціонуванням страхових компаній.

В межах комплексних змін у вітчизняній економіці, слід вказати на необхідність активізації прямої участі держави у становленні страхової системи захисту майнових інтересів. Це обумовлено необхідністю:

- 1) надання гарантій соціального захисту певним групам населення та проведенням обов'язкового державного страхування за рахунок бюджетних коштів;

2) визначенням правових засад і механізму участі держави у страхуванні некомерційних ризиків для захисту інвестицій, у тому числі й іноземних;

3) наданням додаткових гарантії страховим компаніям, які розміщують свої кошти у формі спеціальних неринкових державних цінних паперів з гарантованим доходом;

4) створенням цільових фондів, що компенсують неспроможність окремих страхових компаній виконати свої зобов'язання за довгостроковими договорами.

Враховуючи стан та перспективи розвитку вітчизняного страхового ринку, а також приймаючи до уваги критерії створення ефективної системи регулювання та нагляду за діяльністю страхових компаній в Україні, слід розробити та законодавчо закріпити єдину стратегію розвитку фінансового сектору України та визначити в її рамках довготермінову програму, спрямовану на створення сприятливих умов для розвитку ринку страхування.

Список використаних джерел

1. Димитрович Я. О. Історично-правові засади еволюції поняття «страхування» / Я. О. Димитрович // Часопис Київського університету права. – 2015. – № 3. – С. 391–394.

2. Мамедов А. А. Фінансово-правові проблеми страхування / А. А. Мамедов // Юридичний вісник України. – 2005. – № 4. – С. 51–59.